

особливу увагу стійкості такого об'єднання на певний проміжок часу. Для того, щоб залишатися в стійкому стані, система повинна мати можливість змінити свої параметри і структуру у відповідь на зміни середовища, при цьому слід врахувати той факт, що система має такі якості, яких немає у окремо взятого її елемента.

В умовах реалізації принципу економічної зацікавленості в результатах діяльності гостро стоїть проблема узгодження економічних інтересів в процесі взаємодій між елементами системи, рішення якої має визначальний вплив на результативність фінансово-господарської діяльності інтегрованої структури в цілому.

Висновки. Інтегрованим структурам як організаційно-економічним структурам властиві усі риси складних динамічних систем. Такі системи знаходяться під постійною дією зовнішнього середовища. Особливістю зовнішніх чинників є те, що вони носять, як правило, умовно незалежний від організаційно-економічної системи характер. З метою адекватного реагування на зміни зовнішнього середовища, такі

об'єднання підприємств повинні своєчасно змінювати свою організаційну структуру. При зміні зовнішніх умов змінюється склад, взаємодії між елементами, перерозподіляються функції. Деякі елементи ліквідуються, виникає потреба в нових. Процеси інтеграції – це об'єктивні процеси прояву особливостей самоорганізації систем, їх адаптації до умов зовнішнього середовища, що змінюються.

Наявність значної кількості учасників, їх різномірність і відносна незалежність створює складнощі прийняття і здійснення управлінських рішень. Управління складними виробничо-економічними структурами вимагає чіткої організації системи управління, точно сформульованих цілей і завдань, а також критеріїв їх досягнення.

Необхідною і достатньою умовою створення інтегрованої структури є отримання додаткової вигоди від об'єднання, яка може полягати в поліпшенні і стабілізації фінансово-економічного стану, зниженні витрат, збільшенні обсягів виробництва, збільшенні частки ринку, підвищенні ефективності використання ресурсів, диверсифікації ризиків та ін.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Сидоренко В. Н. Системная динамика / В. Н. Сидоренко. – М. : Экономический факультет МГУ, ТЕИС, 1998. – 205 с.
2. Теории систем и системный анализ в управлении организациями : справочник: учебное пособие / [В. А. Баринин, А. А. Денисов, Г. П. Чудесова, В. Н. Юрьев и др.] ; под ред. В. В. Волковой, А. А. Емельянова. – М. : Финансы и статистика, 2006. – 848 с.
3. Акофф Р. Л. О целеустремленных системах / Р. Л. Акофф, Ф. О. Эмери ; пер. с англ. под ред. И. А. Ушакова. – М. : Прогресс, 1985. – 327 с.
4. Данилов-Данильян В. И. Система оптимального перспективного планирования народного хозяйства / В. И. Данилов-Данильян, М. Г. Завельский. – М. : Международные отношения, 1975. – 320 с.
5. Острейковский В. А. Теория систем / В. А. Острейковский. – М. : Высшая школа, 1997. – 240 с.
6. Коева Ж. В. Основные положения теории синергизма: materialy IV Miedzynarodowej naukowe-praktycznej konferencji [“Perspektywiczne opracowania nauki i techniki – 2008”], (Przemysl, 07-15 listopada 2008 roku). V. 6. Ekonomiczne nauki.–Przemysl: Nauka i studia, 2008. – 96 str. – S. 51-54
7. Цвиркун А. Д. Структуры многоуровневых и крупномасштабных систем. Синтез и планирование развития / А. Д. Цвиркун, В. К. Акинфиев. – М. : Наука, 1998. – 160 с.
8. Черняк Ю. И. Системный анализ в управлении экономикой / Ю. И. Черняк. – М. : Экономика, 1999. – 191 с.

УДК 351.746.1 (477)

КРЮКОВА І.О., канд. екон. наук, доцент
Одеська національна академія харчових технологій

ПРОДОВОЛЬЧА БЕЗПЕКА ОДЕСЬКОЇ ОБЛАСТІ: СУЧАСНИЙ СТАН ТА ПРОБЛЕМИ ЇЇ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ

В статті розглянуто сучасний рівень забезпечення продовольчої безпеки Одеської області, обсяги сільськогосподарського виробництва та споживання населенням основних продуктів харчування. Проаналізовано основні проблемні аспекти, які знижують рівень продовольчої безпеки регіону.

Ключові слова: продовольча безпека, аграрне виробництво, агропромисловий сектор економіки, сільськогосподарська продукція.

The modern level of food safety in the Odessa region, volumes of agricultural production and consumption by the population of the basic foodstuff are considered in the article. The basic problem aspects of reduce level of food safety in this region are analyzed here.

Keywords: food safety, agricultural production, agrarian production complex, agricultural product.

Вступ. Процеси активного розвитку інтеграційних зв'язків в міжнародному співтоваристві, становлення України як повноправного учасника міжнародних економічних відносин об'єктивно вимагають підвищення рівня конкурентоспроможності національної економіки, забезпечення національної безпеки країни та захисту національних інтересів. Основою формування стабільної економіки будь-якої країни та підвищення добробуту нації є забезпечення продовольчої безпеки держави як провідного елементу національної безпеки. Забезпечення продовольчої безпеки країни визначає загальні тенденції внутрішньої політики держави, соціальної стабільності у суспільстві, вирішення демографічної проблеми та підвищення якості життя населення. Потужний потенціал української економіки, зокрема, аграрного сектору, низький рівень якості життя населення вимагають проведення відповідних досліджень щодо ефективних механізмів забезпечення продовольчої безпеки та підвищення рівня добробуту нації на сучасному етапі розвитку національної економіки. Питаннями вирішення продовольчої проблеми в Україні займаються відомі вчені-економісти, серед яких слід відмітити: Саблука П.Т., Месель-Веселяка В.Я., Пасхавера Б.Й., Лузана Ю.Я., Маліка М.Й., Калетніка Г.М. та ін.

Постановка завдання. Метою статті є дослідження сучасного стану забезпечення продовольчої безпеки Одеської області та виявлення основних тенденцій, якими характеризується діяльність підприємств і організацій агропромислового комплексу регіону.

Результати. Основною метою функціонування й розвитку агропромислового комплексу країни є вирішення питання забезпечення продовольчої безпеки населення, недопущення продовольчої кризи та підвищення показників рівня якості життя населення країни.

В теоретичному аспекті національна безпека характеризується як здатність держави ефективно протидіяти наявним чи потенційним загрозам її успішного розвитку. В Законі України «Про основи національної безпеки України» від 2003р. № 39 [1] національна безпека визначається як захищеність життєво важливих інтересів людини, суспільства, держави, за

якої забезпечується сталий розвиток суспільства, своєчасне виявлення та нейтралізація реальних чи потенційних загроз в різних сферах суспільної діяльності.

Провідне місце серед видів національної безпеки займає продовольча безпека країни. Серед основних ризиків розвитку національної економіки на сучасному етапі постає проблема критичного стану в сфері продовольчого забезпечення населення країни.

Продовольча безпека країни визначається як рівень продовольчого забезпечення населення, який гарантує соціально-економічну і політичну стабільність у суспільстві, стійкий та якісний розвиток нації та сталий розвиток держави.

Забезпечення достатнього рівня продовольчої безпеки країни є базисом відтворення продуктивних сил суспільства, забезпечення потреб населення, збереження здорового майбутнього покоління та покращення якості життя населення України.

Важливість вирішення питань продовольчого забезпечення країни зумовило розробку проекту Закону України «Про продовольчу безпеку України» [2]. Поряд з цим, оцінка основних індикаторів продовольчої безпеки показує досить низький рівень забезпечення населення України основними продуктами харчування та загрозу збереження здоров'я нації.

З методологічної точки зору головними індикаторами (кількісними та якісними показниками доступності продуктів харчування для населення) є рівні споживання людиною основних продуктів. Так, добова калорійність харчування людини має складати не менше 2500 ккал., обсяг споживання м'яса та м'ясопродуктів – 80-85 кг за рік, молока та молочних продуктів – не менше 380 кг, цукру – 38 кг, овочів – 61 кг, фруктів, винограду та ягід – не менше 90 кг, хлібу – 101 кг, яєць – не менше 290 шт. На загальнодержавному рівні для забезпечення внутрішньої продовольчої безпеки обсяги виробництва стратегічного виду продукції сільського господарства – зерна - мають становити не менше 0,8 тонн на людину за рік.

Крім показників, що характеризують обсяги і структуру продовольчого кошику, вчені ННЦ ІАЕ [3, 4] пропонують використовувати: індекс споживчих цін на харчові продукти; обсяги адресної допомоги

ФОРМУВАННЯ ТА РОЗВИТОК РИНКУ ПРОДУКТІВ ХАРЧУВАННЯ

населенню; доступність продовольства для населення; обсяги виробництва сільськогосподарської продукції; імпорт продовольства; розміри бюджетної підтримки агровиробників; обсяги реалізації продуктів харчування організаціями торгівлі.

Оцінюючи фактичний рівень споживання основних продуктів харчування населення Одеської області, можна відмітити, що порогові значення індикаторів відповідають встановленим параметрам лише за обсягами виробництва зерна на особу за рік (1187 кг), обсягами споживання хліба і макаронних продуктів (103,3 кг на особу за рік) та цукру (35,1 кг). Найнижчим рівнем споживання основних продуктів харчування характеризується споживання населенням області молока та молочних продуктів – 192 кг (50,5% від потреби). Не витримуються норми споживання м'ясних продуктів (40,6 кг), плодів, ягід та винограду (53,2 кг), яєць (260 шт.).

Така ситуація є характерною для більшості регіонів та країни в цілому. Основною проблемою забезпечення норм споживання основних видів продуктів харчування для населення України залишається низький рівень доходів, який формує розмір та склад продовольчого кошику.

За результатами досліджень, загальна кількість населення Одеської області в 2010 р. становила 2391 тис. осіб, з них міське населення становить 1595,1 тис. осіб (66,7%), сільське – 795,9 тис. осіб (33,3%). Працездатне населення області складає 1447,5 тис. осіб, економічно неактивне (особи, молодше 16 років та пенсійного віку) – 943,5 тис. осіб. Структура за-

йнятого населення об'єктивно впливає на рівень доходів, склад та вартість продовольчого кошику. За офіційними даними, середня заробітна плата мешканців Одеської області в 2009 р. становила 1787 грн., в т.ч. зайнятих в галузях промисловості – 1805 грн., в сільському господарстві – 939 грн., середній розмір місячної пенсії – 843,8 грн. В структурі споживчих витрат витрати на продукти харчування та непродовольчі товари складають в середньому 63-65%. При цьому, вартість споживчого кошику в країні становила 1569 грн. (за результатами об'єднань профспілок - 2358 грн.).

Крім індикаторів споживання основних продуктів харчування для характеристики рівня продовольчої безпеки країни доцільно використовувати наступні критерії: 1) стан продовольчого потенціалу АПК регіону; 2) обсяги і структуру експорту-імпорту продовольства в регіоні; 3) якість і безпеку продовольства.

Характеризуючи розвиток агропродовольчої сфери Одеської області можна зазначити, що виробництвом сільськогосподарської продукції в 2009 р. займалися 6844 аграрних формувань, з яких 472 – господарські товариства, 295 – приватні підприємства, 136 – виробничі кооперативи, 5861 – фермерські господарства, 11 – державні підприємства. В цілому за рік підприємствами різних організаційно-правових форм було вироблено продукції сільського господарства вартістю 4237,7 млн. грн. (за порівняними цінами). Обсяги виробництва основних видів продукції сільського господарства представлені в табл. 1.

Таблиця 1

Обсяги виробництва основних видів продукції сільського господарства в Одеській області, 2009 р.

Обсяги виробництва	Всього, тис. т	На одну особу, кг
Зерно	2838,7	1187
Цукрові буряки	-	-
Овочі	482,6	202
Картопля	183,7	77
Соняшник	230,8	96
Плоди та ягоди	64,0	27
Виноград	206,1	86
М'ясо (у забійній вазі)	43,9	18,4
Молоко	414,4	173,3
Яйця, шт.	586,4	245

Аналіз обсягів виробництва продукції рослинництва, тваринництва, нормативів та фактичного рівня споживання продуктів харчування на особу за рік показують, що Одеська область не забезпечує населення регіону такими продуктами, як: цукрові буряки, картопля, плоди та ягоди, м'ясо, молоко та молоч-

ні продукти, яйця, потреба в яких задовольняється за рахунок експортних надходжень.

Поряд з цим, Україна, зокрема й Одеська область як одна з найбільших виробників продукції сільського господарства, мають значний аграрний потенціал. Щорічно Україна виробляє близько 40

млн. тонн зерна, як одного з стратегічних видів продукції сільського господарства. При цьому, потенційні можливості нашої країни можуть досягати 80 млн. тонн, що має забезпечити покращення складу і структури продовольчого кошику населення країни, зміцнення її експортноспроможного потенціалу та зміцнення позицій України на світовому ринку. За розрахунками вітчизняних вчених Україна має всі можливості створення світового фонду зерна. Враховуючи наявність продовольчої проблеми в усьому світі, створення такого фонду можливе під егідою ООН за рахунок коштів міжнародних фінансових установ. Створення такого фонду дозволить близько 35 млн. тонн спрямувати на внутрішні потреби українського ринку, а решту - на експорт. В Україні такий резервний запас зерна може бути на рівні 5-10 млн тонн. Провідну роль при цьому має відігравати Аграрний фонд України.

Досягнення таких показників на сучасному етапі розвитку АПК регіону стримується низкою проблемних питань аграрної, переробної та соціальної сфер. Серед основних з них можна відзначити наступні:

- 1) низький рівень технологічної оснащеності як аграрних, так і більшості переробних підприємств області;
- 2) недосконалість сучасної законодавчої та нормативно-правової бази, яка регулює питання параметрів якості та безпечності продуктів харчування;
- 3) досить високий рівень якості вітчизняних продуктів харчування супроводжується значними витратами та високим рівнем собівартості продукції, що знижує її конкурентоспроможність на ринку продовольства за ціновим фактором;
- 4) неефективний механізм інтеграції між аграрними виробниками, переробними підприємствами та торговельними організаціями, який знижує загаль-

ний економічний ефект функціонування АПК регіону;

- 5) недосконала ринкова інфраструктура, наявність значної кількості посередників, що здійснює відповідний вплив на кінцеву ціну продуктів харчування;
- 6) недосконала система державної підтримки та регулювання аграрного ринку;
- 7) низький рівень розвитку інноваційних процесів на підприємствах харчової промисловості Одеської області;
- 8) дефіцит кваліфікованих кадрів;
- 9) низький рівень платоспроможного попиту населення регіону.

Висновки. Вирішення національної проблеми забезпечення продовольчої безпеки регіону та країни в цілому можливе лише за рахунок створення ефективного механізму взаємодії трьох основних елементів в системі АПК: на рівні державних інститутів управління, сільськогосподарських товаровиробників та переробних підприємств.

При цьому підвищення результативності господарювання всіх суб'єктів АПК та підвищення рівня конкурентоспроможності вітчизняної продукції можна досягти лише за рахунок переходу на інвестиційно-інноваційну модель розвитку підприємств всіх сфер агропромислового комплексу.

Мотиваційні механізми підвищення ефективності АПК мають враховувати соціальні аспекти забезпечення зайнятості, всебічної державної підтримки аграрних формувань, стимулювання впровадження сучасних інноваційних технологій виробництва, усунення цінових диспропорцій серед сфер агропромислового комплексу та стимулювання платоспроможного попиту населення країни, нарощування експортного потенціалу та підвищення рівня якості життя українського населення.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Закон України «Об основах национальной безопасности Украины» от 19.06.2003г. № 964 – IV. - <http://www.nbuv.gov.ua/law/03>.
2. Проект Закону «України «Про продовольчу безпеку України» № 870-1 від 28.04.2011. <http://gska2.rada.gov.ua>.
3. Калетнік Г. М. Соціально-економічне становище населення та його вплив на формування продовольчої безпеки / Г. М. Калетнік, Г. О. Пчелянська // Економіка АПК. – 2011. - № 7. – С. 36-39.
4. Саблук П. Т. Національна доктрина продовольчої безпеки в Україні / П. Т. Саблук, Г. М. Калетнік, С. М. Кваша, В. І. Власов, М. А. Лисак // Економіка АПК. – 2011. - № 8. – С. 3-12.
5. Статистичний щорічник Одеської області за 2009р. / Державний комітет статистики України / За ред. Н. М. Валух. О. : Астропринт, 2010.

